

Hayatı ve Eserleri Çerçevesinde A.N. Khangeldi'ye “Türk”çe Bir Bakış

With in The Framework of His Life and Works a “Turk”ish Look At A. N. Khangeld

Sema EYNEL¹
Farzana INANCH²

¹Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Denizli, Türkiye

²Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye

¹Department of Contemporary Turkish Dialects and Literature, Pamukkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Denizli, Turkey

²Department of Contemporary Turkish Dialects and Literature, Pamukkale University, Graduate School of Social Sciences, Denizli, Turkey

öz

Doktor, şair ve yazar Aminullah Nail Khangeldi, Afganistan'daki Özbek Türklerinin ilk roman yazarıdır. Türkistân Bayramı Ergenekun adlı ilk romanı, Afganistan Özbek bedîi nesrindeki bu boşluğu doldurmuş ve Güney Türkistan'daki Özbeklerin edebiyatında yeni bir sayfa açmıştır. Khangeldi eserleriyle, romansever Özbek ve Türkmen gençleri arasında kendi ana dillerinde roman okuma sevgisini artırmıştır. Khangeldi, kısa zamanda büyük başarılar elde eden genç bir yazardır. O, eserlerinde bölgede yaşayan Türk boy ve topluluklarının tarihî, kültürel ve toplumsal yapısını yansıtır. Gelecek kuşakların yaşam felsefesinin Özbek Türk kültürünün temelleri üzerinde şekillenmesi arzusundaki yazar, bu gayesini yalnızca romanlarında değil, derin hayal gücüyle kaleme aldığı şiirlerinde de dile getirir. Türkistân Bayramı Ergenekun, Şe' r Kıvamıde, Renc-name ve Derd-i Aşk gibi şiir, deneme ve roman türünde eserleri bulunan Khangeldi'nin Kökçe ve Ceyhun adlı romanı da geçtiğimiz günlerde yayınlanmıştır. Khangeldi, basım aşamasında olan Oķıgan Kızga Jadu İşlemas yine bitirmek üzere olduğu deneme türündeki Nail'iniñ Günligi adlı eserlerinin heyecanını da yaşamaktadır. Khangeldi, güçlü kalem, keskin zekâsı, millet ve vatan sevgisi, sarsılmaz cesareti ile Afganistan Türk gençleri ve özellikle Özbekler için bir rol modelidir. Bu çalışmada, onun hayatı ve edebî faaliyetleri temelinde topluma etki eden düşünceleri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: A. N. Khangeldi, Güney Türkistan, Türkçe

ABSTRACT

Aminullah Nail Khangeldi, doctor, poet and writer, is the first novelist of the Uzbek Turks in Afghanistan. Khangeldi's first novel, Türkistân Bayramı Ergenekun, filled an important gap in the aesthetic prosaism Afghanistan Uzbeks and opened a new page in the literature of the Uzbek Turks living in Southern Turkestan. With this work of Khangeldi, has increased the love of reading novels in their mother tongue among the Uzbek and Turkmen youth who love reading novels. Khangeldi is a young writer who has achieved great success in a short time. In his works, he reflects the historical, cultural and social structure of the Turkish communities living in the region. The author, who wishes to shape the philosophy of life of future generations on the foundations of Uzbek Turkish culture, expresses this aim not only in his novels, but also in his poems that he wrote with his deep imagination. Khangeldi has works of poetry, essay and novel such as Türkistan Bayram Ergenekun, Şe' r Kıvamıde, Renc-name and Derd-i Aşk. In addition, his novel Kökçe ve Ceyhun has recently met with its readers. Khangeldi is also excited about his works Oķıgan Kızga Jadu Islamas, which is in the process of publication and his essay Nail'iniñ Günligi, which he is about to finish. Khangeldi is a role model for Afghanistan Turkish youth and especially Southern Turkestan Uzbeks with his strong pen, sharp wit, love of nation and homeland, and unwavering courage. In this study, Khangeldi's life and his thoughts affecting the society on the basis of his remarkable literary activities are emphasized.

Keywords: A. N. Khangeldi, Southern Turkestan, Turkish

Giriş

Eğitim, hayatımızın her alanında çok ciddi bir önem arz etmektedir. Bu alanda ilerleme ve önderlik vasfını taşıyan her toplum, hep son sözü söyleyen olmaktadır. Maalesef Afganistan Türklerinin, asırlardır kendi ana dilinde eğitim imkânına sahip olmaması, onlarca neslin ana dilinde okuma ve yazma konusunda hep bir adım geride kalmasına neden olmuştur. Bu süreçte herkes kendi duygu, düşünce ve amacını yabancı dillerle, özellikle Farsçayla yazagelmıştır.

Afganistan'daki Türklerin ana dilinde eğitim alamaması bir yandan kendi dil ve kültüründen uzaklaşmasına sebep olurken, diğer yandan başka bir dilin zenginleşmesi ve güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bilim insanları, yazarlar, düşünürler, şairler ve siyasetçilerden oluşan büyük bir kesim maddî ve manevî enerjilerini yabancı bir dile harcamaktadır. Ne acıdır ki, yukarıda belirtilen acı gerçeklerle övünen yazar-çizer sayısı az değildir. Ancak 21. asrın başından itibaren politik tutumların değişmesi Afganistan'da azınlık konumundaki Özbek ve Türkmen Türklerinin ana dili olan Özbek Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin anayasada 3. resmî dil olarak kabulünü¹ sağlamıştır. Daha sonra Güney Türkistan bölgesin-

Geliş Tarihi/Received: 03.05.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 19.12.2022

Yayın Tarihi/Publication Date:
25.01.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Sema EYNEL
E-posta: seynel@pau.edu.tr

Atıf: Eynel, S., & Inanch, F. (2023) Hayatı ve Eserleri Çerçevesinde A.N. Khangeldi'ye “Türk”çe Bir Bakış. *Turcology Research*, 76, 1-7.

Cite this article: Eynel, S., & Inanch, F. (2023) With in The Framework of His Life and Works a “Turk”ish Look At A. N. Khangeld. *Turcology Research*, 76, 1-7.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

de Özbek Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin bir ders olarak müfredatta yer alması, Afganistan millî radyo ve televizyonunda Özbek ve Türkmen Türkçelerinde yayın yapılması, üniversitelerde Türkoloji, Özbek ve Türkmen Dili ve Edebiyatı bölümlerinin açılması, teknolojinin ve sosyal medyanın halk tarafından kullanımının yaygınlaşması gibi gelişmeler Afganistan'daki Türk topluluklarının ana dilde okuma ve yazmaya yönelik farkındalığını artırmıştır.

Millet için dilin aynı zamanda kimlik olduğu bilincine sahip olan *Khangel'di*, sağlam dil bilinciyle ait olduğu Türk kültürüne kendi yetenekleri ölçüsünde katkı sağlamayı millî bir borç olarak düşünmektedir. Afganistan'da yaşayan ve mensubu olduğu Türk kimliğini Türk dilinde yaşatma gayesini güden *Khangel'di*, amacını gerçekleştirebilmenin okumak ve yazmaktan geçtiğine inanmış ve bu yolda yüreğini ortaya koymuştur. Afganistan'da yaşayan Türklerin ve özellikle Özbeklerin hayatı ve yaşam biçimleri, dili, kültürü ve sanatını korumak adına verdiği mücadele, onun yazılarının temelini teşkil etmektedir.

Bir toplum ne kadar güçlü olsa da dilini, kültürünü ve tarihini edebî eserlerle geleceğe aktaramadığı sürece o toplumun hayat tarzı, kültürü, dil özellikleri vs. hakkında yorum yapmak hiç de kolay olmayacaktır; hatta gelecekte onların varlığını kanıtlamak bile zorlaşacaktır. Edebiyat, toplumların dilini geliştirdiği gibi, dilin uzun süre devamını da sağlayan ve bir nevi koruyucu vazifesi gören en önemli unsur olarak öne çıkmaktadır. Şüphesiz ana dili hürriyetinden mahrum kalan toplumlar, millî kimlik başta olmak üzere pek çok toplumsal ve kültürel değerler olumsuz etkilenmektedir. Ortaya çıkan bu olumsuz durum her milletin tarih, kültür ve edebiyatının kendi ana dili ile yazılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada Afganistan'daki önemli Özbek şair ve yazarlardan *Khangel'di*'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri ile özellikle Afganistan'da yaşayan Özbek Türklerinin yaşam biçimine ışık tutan, duygu ve düşüncelerine tercüman olan *Türkistan Bayramı Ergenekun* adlı romanı üzerinde durulmuştur.

Aminullah Nail Khangel'di'nin Hayatı ve Eserleri

Aminullah Nail Khangel'di'nin Hayatı

Aminullah Nail Khangel'di 1985 yılında Güney Türkistan'da veya bugünkü Afganistan'ın kuzeyinde yer alan Sar-i Pul şehrinin Beş Bağ mahallesinde dünyaya gelmiştir. Babası çiftçi, annesi ise ev hanımı olan Khangel'di'nin biri kız olmak üzere dört kardeşi vardır. Eğitimine 1991 yılında Cevizcan Okulu'nda başlayan Khangel'di, ortaokul ve liseyi Minhaj-i Siraj Lisesi'nde bitirmiştir. 2003 yılında liseden mezun olması gerekirken iki yıllık Taliban rejimi döneminde Afganistan'da okul, üniversite ve çoğu eğitim kurumunun kapanmasıyla eğitim hayatı sekteye uğramıştır. Eğitimini tamamlayamayıp yurt dışına kaçmak zorunda kalan çoğunluğun aksine Khangel'di, ülkesinde kalmayı tercih ederek o zorlu şartlara karşı mücadelesini sürdürmüştü ve okulunu 2005 yılında bitirebilmiştir. İki yıllık Taliban rejiminde okulların kapalı olması Khangel'di'nin eğitime olan tutkusunu söndürememiştir. O, bu süreci İmam Buhari Medresesi'nde hafızlık diplomasını alarak değerlendirmiştir.

Lise bittikten sonra 2005-2007 yıllarında da iki yıllık Sar-i Pol Darü-l Muallimin Yüksek Okulu'nda matematik bölümünü okurken, aynı zamanda Minhaj-i Siraj Lisesi'nde öğretmen olarak görev yapmıştır. 2007 yılında Türkiye Öğrenim Bursu Sınavı'nı kazanarak Türkiye'ye gelmiş ve bir yıllık Türkçe eğitiminin ardından Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne başlamıştır.

Şörüş Hacı Bey'den başlayarak onun 8. kuşaktan torunu olan Khangel'di'nin babası Hal-hacı Bey'e kadar tüm ailesi çiftçilikle uğraşmıştır. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Khangel'di'nin hayatı böylelikle tarlalarda geçmiştir. Doğduğundan beri doğa ile iç içe olması dolayısıyla doğanın vermiş olduğu ilham kaynakları, onda, hayata ince bakma merakı ve alışkanlığı uyandırmıştır. Dört yaşından itibaren eğitimini aldığı dinî dersler, onun daha okula yazılmadan okuma yazmayı öğrenmesini sağlamıştır. Okul dersleriyle paralel devam ettiği dinî derslerin yanı sıra baba ve dedesi ile tarla işlerinde koşturması, sanki öğrendiği her şeyi hem teorik hem pratikte pekiştirmesine sebep olmuştur (Yarqin 2013: 261-262).

Khangel'di, Afganistan'da iken şiirleri ve kısa denemeleri yerel mecmualarda yayınlanmıştır. Aynı zamanda sanatkarın şiirleri derlenerek çeşitli şiir mecmualarında yerini almıştır. Afganistan'daki Özbek, Türkmen, Kırgız gibi Türk azınlıklar kendi ana dilinde eğitim alamadığı için orta ve yükseköğretimi Farsça okumak zorundadır. Kendi ana dilinde okuma ve yazmayı öğrenemedikleri için de bu dili edebî şekilde kullanamamakta, dolayısıyla kendilerini daha iyi ifade edebilmek adına yazılarını da Farsça kaleme almayı tercih etmektedirler. Kimi zaman Farsça yazmak onlar için bir tercihten ziyade zorunluluk hâlini almaktadır.

Aynı mağduriyetten payını alan Khangel'di, daha küçük yaşlarda duygu ve düşüncelerini Farsça yazmaya başlamıştır. Ortaokul ve lise dönemlerinde okul yönetimi başta olmak üzere Millî Eğitim Müdürlüğüne, Valiliğe ve ona ana dilinde eğitim imkânı sunmayan ve eğitimde adaleti sağlamayan çeşitli devlet kuruluşlarına karşı eleştirel yazılar yazmıştır. Zaman zaman eğitim sisteminin zaafalarını da kaleme alan *Khangel'di*, hükümete de ırkçı yaklaşımlar ve eğitimdeki adaletsizliklere yönelik eleştirilerinden ötürü defalarca tehdit edilmişse de hepsine göğüs germiştir. Afganistan'ın baskın edebî çevresinde nesir türündeki eleştirel yazılar daha çok tepki çektiği için o, duygu ve düşüncelerini dizelere dökmüştür. Mecazlarla söylemek istediklerini dile getiren Khangel'di bu yolla düşünce ve söylemleri dolayısıyla alacağı cezayı hafifletmeye çalışmıştır.

Ana dilde yazmanın kişiye ve ait olduğu topluluğa varoluşsal bir kimlik kazandırdığı herkesin malumudur. Bugün İran'da yaşayan Güney Azerbaycan Türklerinin, Çin'e karşı varoluş savaşı veren Uygur Türklerinin Türk kimliğini korumak adına anadillerine sarılmasına benzer bir savaşı Khangel'di de Güney Türkistan'da Afganistan'a karşı vermektedir. Onun Farsçaya rağmen Türkçe yazması, Afgan toplumunda Türk kimliğini ve varlığını ortaya koyması açısından büyük önem arz eder. İlk eserlerini Farsça yazdığını ifade eden Khangel'di, eserlerini Özbek Türkçesiyle yazma farkındalığına erişmesini dedesiyle olan bir anısı vasıtasıyla dile getirir:

Bir gün şiir yazarken dedem Sadık Bey: "Ne yapıyorsun?" diye sordu. Şiir yazdığımı söylediğimde, şiirimi okumamı rica etti. Ben heyecanla şiirimi okuyup bitirdikten sonra dedem bana: "Oğlum, hiçbir şey anlamadım." diyerek odadan çıkıp gitti. Dedem okur-

yazar değildi, televizyon ve radyoya erişim olmadığından Farsçayı da bilmiyordu. Bu olaydan sonra eserlerimi Farsça yazdığım için bir suçluluk hissetmeye başladım. Ama bu aynı zamanda bir uyanışı da beraberinde getirdi. İnsan böyle bir suçluluğu derinden hissettiğinde kendini ana diline karşı sorumlu hissetmeye de başlıyor (A. N. Khangeldi, kişisel görüşme, 7 Mayıs 2021).

Khangeldi, bu uyanışının, sonraki süreçte yaşadıklarıyla bir kararlılık ve duruşa evrilişini şu şekilde anlatır:

Bir atasözü var: “Hazine harabededir.” diye. Küçükken büyüklerimizin söylediği hikâyelerin kahramanları harabelerden hazine, hikmet ve makam gibi değerli şeyler elde ediyordu... Hikâyelerin doğruluğu, yanlışlığı ya da hayalî güzelliği öylece kal-sın; ben gerçekten harabeden en büyük ve çok kıymetli hazineyi bulmuşlardan biriyim. Hikâyemi kısa bir şekilde anlatmak istiyorum:

Eskiden büyüklerimiz yolda bir kâğıt bulduğunda ayakaltında kalmasın diye, eğilip onu alarak öptükten sonra duvar çat-laklarının içine koyuyordu. Amaçları kâğıtta yazılanlara saygı duymak olsa gerek. Belki okuyamadıkları için kâğıtta Kuran ayeti, Hadis-i-Şerif ya da Tefsir-i-Şerif yazılı olduğunu düşünüyorlardı... Mollada okuduğum zamanlar Kuran’a başlama aşamasındaydım. Cuma günü tatilimin yarısını dedeme ve babama yardım etmekle geçiriyordum. Kalan yarısı da so-kakta çocuklarla oyun oynamakla geçiyordu. Bir cuma günü “Yaşın-Yaşın (Saklambaç)” oynuyorduk. Bu oyunun kuralı gereği çocuklar ikiye ayrılıyor, grupların biri saklanırken diğer gruptakiler onları bulmaya çabalıyordu. Savaşlardan dolayı mahallemizde sahipsiz kalan ya da göç nedeniyle harabeye dönüşmüş evler çoktu. Biz de bu oyunu oynarken harabeye dönen evlere saklanırdık. Oyun başladığında, ben de yüz metre uzakta olan bir harabede saklanıp beni bulacak arkadaş-ları bekliyordum.

Saklandığım harabenin duvar çatlağına sokulmuş bir kâğıt gördüm. Küçük bir dal yardımıyla kâğıdı çatlaktan çıkardım. Belki kâğıdın kendi rengi sarıydı, belki de yağmur ve güneş etkisiyle sararmıştı. Rakip takımın beni bulmasını beklerken çatlaktan zorla çıkardığım kâğıdı okumaya çalıştım. Yazılanlar Kuran ayeti olsaydı hareketler sayesinde okuyabilirdim. Ancak bulduğum bu kâğıtta, hareketler olmadığı için okumakta çok zorlandım. Medresede tüm arkadaşlarımdan daha zeki ve çok çalışkan olduğum için gururluydum. Fakat bu kâğıt üzerindeki yazıyı okuyamadığım için hayal kırıklığına uğradım. Bu psi-kolojikle oyun oynamanın tadı kaçmıştı. Saklandığım yerden çıkıp yavaş yavaş oyun alanına doğru yürüdüm. Arkadaşlarımdan biri gelip, oyunu kazanmak için başıma dokununca “Sertçe vur başıma!” diye bağırdım. Arkadaşlarım “Buna ne oldu?” diye korkuyla karışık bir merak duyuyordu. Benimse tek derdim kâğıttaki yazıyı okuyamamaktı.

Amcam dışında evimizde okuma yazma bilen kimse yoktu. Maalesef ki o da mücahitlerin baskı ve cehaletinden kaçıp başka bir şehirde göçmen olarak yaşıyordu. Cami hocasının yanına gitmek zorunda kaldım. Arap kökenli olan cami hocası, yaşlı-lıktan olsa gerek iyi görmüyordu. Bu nedenle o da kâğıttaki yazıyı okuyamadı.

Bu yazıyı okuyabilmek ve orada neler yazıldığını öğrenmek için az çabalamadım. Çabalarım sonuç vermeyince kendim oku-yabilene kadar kâğıdı saklamaya yemin ettim ve kendimi o kâğıdı okumakla cezalandırdım. Her gün muhakkak en az bir kere o kâğıda bakıp yazılanları okumaya çalışıyordum.

Belki Kuran’ı bitirdikten sonra okuyabilirim diye düşünerek Kuran’ı hızlıca bitirmeye karar verdim. Bunu başarmış olsam da o yazıyı yine okuyamadım ve anlayamadım. Yazıya her baktığımda kendime kızıyordum. Bir yandan yazıyı okuyamamak benim için adeta bir utanca dönüşmüşken, diğer taraftan onu tek başıma okuyabilmek ve harfi harfine anlamak en büyük hedefim haline gelmişti. Kuran’dan sonra birkaç kitap daha bitirdim. Böylece o yazıyı düzgün bir şekilde okumayı öğrendim. Ama hâlâ o cümlelerin ne anlattığını tam olarak idrak edemiyordum... Yıllar geçip okula başlasam da hâlâ o yazıyı güzelce okuyup anlamaktan uzaktaydım.

Çalışkanlığımdan ötürü sınıf birincisiydim ama ben hâlâ o yazının bilgisiziydim... Çünkü o yazı, Meşrep² babamızın kitabın-dan kopmuş olan bir fermandı.

Cahilliğimi dile getirmekte haklıydım. Çünkü Hazreti Meşrep alfabeyi âdet olduğu üzere değil, başka türlü sıralarmış. Bense A’dan Z’ye hiçbirini bilmeyen bir cahildim. Peki, o kâğıtta Meşrep Baba ne diyordu:

(ä) “älf” dek kâmatiñ ebtidâ kıldım bu kün

(b) belâyi hecer dârdiñ dilgä cä kıldım bu kün

(t) telâvet eyler erdim âyet ruxsârini

(s) sevâb xâtım kurân inthâ kıldım bu kün (A. N. Khangeldi, kişisel görüşme, 7 Mayıs 2021)³

Dedesiyile yaşadığı olay ve Meşrep Baba’nın şiiri sayesinde büyük bir uyanış yaşayan Khangeldi, ana diline daha çok sarılmıştır. Türkiye’ye geldikten sonra ana dili tutkusu, millet sevgisi daha da pekişmiş ve Farsça yazmaya son verip Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesiyle yazmaya yönelmiştir. Ondaki bu uyanış bugün de artarak devam etmektedir. Bugün Khangeldi düşünce dünyasını ana dilinden başka bir dil, hatta lehçede söze dökmemektedir.

Khangeldi’nin Eserleri

Khangeldi ana diline, tarihine, kültürüne ve töresine bağlılığıyla bilinen genç bir yazardır. Eserlerinde Afgan Özbek Türklerinin dilini, ta-rihini, kültürünü, töresini ve kimliğini unutmaması gerektiğinin altını çizdiği gibi, gelecek nesillere Türk kimliğini anlatma ve öğretme hususunda bilinçli olunması gerekliliğine de vurgu yapar. Bazı aydınların *biz Türk değil, Özbek’iz, Türkmen’iz...* şeklindeki söylemlerine

2 Baba Rahim Meşrep, 1640 yılında Andican şehrinde dünya gelmiştir. 1711 yılında Afganistan’ın şehirlerinden biri olan Kunduz şehrinde öldürülmüştür (Aminyar, 2015: 371).

karşı çıkararak ister Özbek ister Türkmen ister Kazak ister Kırgız ol, biz hepimiz Türk'üz düşüncesini yalnız sözde değil, öзде de hisseder ve eserleriyle bunu ortaya koyar.

Khangel'di'nin yazarlık serüveni şiir ile başlamıştır. O, daha sonra deneme ve roman türünde eserler kaleme almıştır. Farsça yazdığı *Renç-name* ve *Derd-i Aşk* adlı eserleri, şiir ve deneme karışımından ibarettir. *Khangel'di, Şe'r Kıvamıde* adlı eseriyle Afganistan Türk edebiyatında basmakalıp hâle gelen şiir kitaplarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Yazarın en değerli eserleri roman türünde kaleme aldığı eserlerdir.

Yazarın *Türkistân Bayramı Ergenekun* ve *Kökçe ve Ceyhun* adlı romanları Türk kültür, düşünce ve sosyal yaşamına ve özellikle Türk kadınının toplumdaki statüsüne ayna tuttuğu için ayrı bir öneme sahiptir. Şiir ve kısa denemelerin yanı sıra sosyal medya üzerinden gündeme dair yorumlar da yazan genç yazar, milliyetçi tutumu dolayısıyla Türk dünyasına yönelik araştırmalara da merak sarmış durumdadır.

Ortaöğretim yıllarında itibaren Güney Türkistan'ın özgürleşmesi düşüncesini kendine ülkü edinen A.N. Khangel'di, Güney Türkistan Devleti ve bayrağına duyduğu aşkı halka aşılamaaya çalışır. Özgür millet, güçlü devlet ve bağımsız ülke olma davasını halka anlatmak adına yerel ve ulusal dergiler, kitap, şiir, toplantılar gibi her türlü imkânı kullanmaya çalışır. Yaklaşık altı yıl boyunca tek başına ferdi olduğu toplumu anlama ve bununla birlikte güttüğü davayı onlara anlatma mücadelesi veren Khangel'di, zamanla Güney Türkistan'ın özgürleşmesine gönül veren ve gittikçe büyüyen bir kitlenin oluşmasında büyük hizmetlerde bulunur. 2010 yılında sayıları artan dava arkadaşlarının daha verimli çalışması adına teşkilatlanmaları gerektiğini düşünür ve böylece Turancı Hareket Teşkilatı'nı kurar ve Güney Türkistan'ın 9 ilinde teşkilat temsilcilerini görevlendirir. Özgürlük çağrılarını 2018 yılında meyvelerini verir ve Güney Türkistan semalarını sarar. Artık Afganistan topraklarında yaşayan Türklerin Güney Türkistan'ın sembolü olan 3 şeritli bayrağı tanınmış ve Turan davası hakkında Afganistan'da yaşayan tüm Türkler az çok bir fikre sahip olmuşlardır. Güney Türkistan'da 250 yıllık zulmün Türklerin aleyhine aynı senaryolarla devam ettiğini tüm açıklığıyla idrak etmeye başlayan Türkler faşist devletin son zulmüne artık dayanamayarak 9 ilde birden Özgür Türkistan bayrakları ve şiarlarıyla caddelere dökülür. Daha önce de Türkler arasında hak, özgürlük ve gayeleri adına faşist devlete baş kaldıranlar olmuş ancak bu başkaldırıların hepsi teşkilatsız olması nedeniyle Afgan hükümetince bastırılmıştır. Sonuç olarak 9 ilde birden ayaklanan halkın gür ve hür sesi devlet sarayının duvarlarını ve kapılarını aşarak faşistlerin 2,5 buçuk asırlık keyfini bozar ve 07.07.2018 tarihinde dava arkadaşlarıyla beraber özgürlük bayrağını ülke içinde dalgalandırmayı başarır.

Afganistan Türklerinin ana dilindeki mevcut sorunların giderilmesini amaçlayan Khangel'di, onların dil, tarih ve töresinin araştırılması, geliştirilmesi ve güçlendirilmesini sağlamak adına şair, yazar, tarih araştırmacıları ve sanatçıları bir araya getirecek bir adrese ihtiyaç olduğu fikrini ortaya koymuştur. Böylece, 2019 yılında *Afganistan Türkleri Dil, Tarih ve Töre (TİTATÖ) Araştırma Merkezi'nin* kurulmasına öncülük etmiş ve yol gösterici olmuştur. Kendisi şu anda bu merkezin Türkiye temsilcisidir.

Derd-i Aşk "Aşk Derdi"

Khangel'di'nin ilk eseri olan *Derd-i Aşk* adından da anlaşıldığı üzere Farsça kaleme alınmıştır. Khangel'di, bu eserini lise son sınıftayken, o zamanki algısıyla bazı şiirlere yönelik inceleme şeklinde kaleme almıştır. Onun yazılarını seven çevredeki dost ve arkadaşları bu eserin basılmasına vesile olmuşlardır. Khangel'di, bu eserde kendi fikir ve isteklerini yazıya dökerek çoğu gencin duygularına da tercüman olmuştur.

Ranj-Name "Dert Mektubu"

Ranj-name, Khangel'di'nin ikinci Farsça eseridir. Kısa deneme yazılarından oluşan bu eser, onun gençlik duygularını yansıtmaktadır. Khangel'di, Farsça kaleme aldığı *Derd-i Aşk* ve *Ranj-Name* eserlerini *meden Farsça bir eser kalmasını istemiyorum ve ne kadar gücüm, enerjim, zamanım varsa ana dilimde yazmayı, böylelikle de Özbek Türkçesinin gelişmesi ve yükselmesine katkıda bulunmayı istiyorum* diyerek yok etmek ister. Bu nedenle şairin isteğine saygı duyarak onun Farsça yazdığı bu iki eserden örnek vermemeyi uygun gördük.

Türkistân Bayramı Ergenekun "Türkistan Bayramı Ergenekon"

Khangel'di, 2017 yılında *Türkistân Bayramı Ergenekun* adıyla Özbek Türkçesiyle kaleme alınmış ilk romanını bastırır. O, bu romanı yaşadığı 27 yıllık hayat macerasının yanı sıra, 105 yaşında olan dedesinin hayat tecrübelerinden de yola çıkarak kaleme alır. O, küçüklüğünden itibaren büyüklerinden duyduğu her şeyi not etmiş ve tuttuğu bu notlar sayesinde yazılarını şekillendirmiştir. Bu romanı yazarken de düşündüğü, araştırdığı, aklının aldığı, gözünün gördüğü ve dilinin döndüğü kadarıyla ne varsa tarihî bilgi halinde sunmaktan ziyade, gerçekleri roman tadında aktarmıştır. *Khangel'di*, eserin başında duygu ve düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir.

Biz Türk milletinin özellikle Özbek ve Türkmen boyları; Atımızın nalı yolda kalsa da çarığımız yırtılsa da yolumuzdan dönmeksizin yürüyoruz. Çünkü biz Türkoğlu Özbek ve Türk balası Türkmen'iz. İster Özbek ister Türkmen ister Kazak ister Kırgız; Türk'üz dedik ve yola çıktık. "Çok çarık yırttım, bu dağ ve taşlarda. Gençliğim bu tepeleri boylamakla geçti oğlum." diyen ecdadımın tırmandığı dağlara çıktım. Taşlarla güreştim. Köy ve kasaba demeden adım adım gezdim. Atalarımız ne yiyip ne içtiyse ne giyip ne konuştuysa gördüm ve işittim. Her Türk'ün sevdiği ayranından kırmızına kadar, Türkmen 'eşliki'sinden Özbek pilavına kadar, kumaşından şalına kadar, kiliminden, halısından, keçesinden, hasırına kadar, yaylağından kışlağına kadar, atından, devesinden, koyunundan, öküzünden, inek, keçi, kuzu ve koçuna kadar, ırmağından, pınarından, nehrinden, havuzundan, koyuna kadar, orağından, kayrağından, çarığından, paytavasına³ kadar, eyerinden, üzengisinden, hurcundan, torba ve çuvalına kadar, ipinden, dokumasına kadar, kavdasından, harmanından, çaparına kadar, bahrından, yazından, güzünden kışına kadar, bayramından, düğününden, kutlamasından, oğlağından, güreşinden, topuna, çelik çomağına kadar, koşuğundan, kavalından, tamburasından, definden, sazına kadar ne varsa bu kitapta karşınıza çıkacak (Khangel'di, 2017: 5).

3 Çiftçilerin ayak bileklerine sardığı kumaş.

Khangel'di, bu eserinde teknolojinin yaygınlaşmasını kültürümüze karşı büyük bir saldırı olarak görür. Ona göre her ülke kendi kültürünü başka ülke halkına dayatmak ister. Dünyanın yeni politikasının silahla başka bir ülkeyi fethetmekten ziyade, ekonomi ve kültür yoluyla o ülkeyi sömürge hâline getirmek için gece gündüz planlar yapmak üzere kurulu olmasını eleştirir. Böyle kritik bir dönemde aydınlara düşen görevin kültürü korumak olduğunu dile getirir. Bunun da tek yolu, atalarımızdan bize kalanları nesilden nesle aktarmak ve öğretmektir. Böylelikle atalardan öğrenilenlerin, duyulanların yazıya geçirilerek saklanması, sahiplenilmesi ve kültürel tarihe ait gerçeklerin gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğine vurgu yapar.

“Ergenekon Destanı'nın güncel bir uyarlaması” diyebileceğimiz bu roman adeta Afganistan Türklerinin var olma savaşının bir ifadesidir. Eserin satır altı göndermeleri ve mesajları irdelendiğinde Afganistan topraklarının Ergenekon'u, Afgan Türklerinin ise demir dağını eritip özgürlüğünü ilan eden ve dört bir yana yayılan Türkleri simgelediği açıkça görülür.

Şe'r Kıvamide “Şiir Kıvamında”

Khangel'di'nin ikinci eseri 2020 yılında basılmıştır. *Şe'r Kıvamide* adını taşıyan bu eser, Afganistan Türk edebiyatında basmakalıp bir hâle gelen şiir mecmualarına yeni bir boyut kazandırmıştır. *Khangel'di*, bu eserinde; Allah ve peygamber sevgisi, vatan ve dava aşkı, anne baba değeri, dost arkadaş kıymeti, mevsimlerin güzelliği, sanatın önemi, aşk ve nefret gibi duygular, hayatın gerçekleri, okuma yazma sevdası, özlem ve gurbet çilesi, kadının ve öğretmenin insan olarak değeri ve toplumsal statüsü gibi konulara değinmektedir.

Khangel'di bu eserinde, eski neslin kültürüne bağlılığı ve onu hayatının her alanına yansıtması gibi konulara değinir. Eserde Afgan Türklerinin gerçeklerine ayna tutarak, onların “-mişcasına” yaşamaya çalıştıkları günümüz yaşamını yüzlerine vurarak geçmişe dair bir karşılaştırmaya girer:

Bizim ergenlik çağlarımızda telefon ve internet olmadığından sevdiklerimizle ancak mektuplaşabiliydik. Mektuplarımızı o kadar özenle yazardık ki; şiirlerle, kalp, kelebek resimleriyle süslerdik. Yetmiyormuş gibi mevsim baharsa çiçek ve güller mektuplarımıza eşlik ederdi. Yârimize en sevdiği kokuyu yani kendi parfümümüzü sıkığımız mektuplar hediye ederdik. Hatta mektubumuzda bir harf veya bir kelime yanlış yazılmışsa yırtar ve mektubu yeniden yazardık. Sevdiğimizizin kalbi kırılmasını diye her kelimeye, hatta her harfimize dikkat ederdik. Bu üşenmez hâlimiz de sabrımız da vazgeçilmez aşk ve sevgi anlayışımızdan ileri geliyordu. Tanışma faslını bir adım öteye götürerek gelin kızlarımız çeyizlerinin her bir parçasında; perde, yastık örtüsü, damadın sakal alma önlüğü ve cep mendillerine kadar ipekle şiirleri nakşederdi. Bu gerçekleri hâlen bazı evlerde görebiliriz. Başka yerlerin yöresini bilmiyorum ama bizim Ser-i-pul yöremizde yaygındır; sevgi ve muhabbetini, hayâllerini aşk iğnesiyle bembeyaz umutlarına şiir şiir nakşediş (Khangel'di 2020: 59).

Khangel'di, toplumcu bir düşünceye sahip olduğunu ve toplum için sanat anlayışını benimsediğini dile getirir ve eserinde birlik ve beraberlik fikrine vurgu yapar:

Aranızda benim gibi ilkokuldan ta bugüne kadar, duygusal haysiyetine ve millî kimliğine karşı hakarete mâruz kalanların sayısı az değildir. Şimdi siz söyleyin! Bu kadar ruhî ve millî zorluğa karşı bir “Ah!” bile çekmeden parmağınızı ve dudaklarınızı ısırıp oturabilir misiniz? Alttaki şiirimin ilhamı, böyle dertlerimden meydana gelmiştir (Khangel'di, 2020: 22).

*Guzel Türkistân, ânâ diyârim, bilim beşiği, yüksek hesârim
Minglârçâ yildir, bubâlârimdân, mirâs kâlgân, bu yâdgârim
Bu toprâkdâ, minglârçâ yildir, sultân yâşâdim, sultân yâşârmân
Fâtâh ve zâfârlâ, târih yâzdim, erkin yâşâmâk, meniñ şûârim
Şânli Türkistân, hâritâ-sini çizdi âzâldân, uluğ hudâyim
Yârälängânidân beri bu toprâk, meniñ vâtänim, minin diyârim
Sulâri zâmezâm, toprâğı âltin, milleti Türkdir, bâtır musulmân
Âsrâ hudâyim, bu elni mângu, mengâ yetâdir şu iftihârim
Bu hân ve hâqân diyâridir bil, bu hâlq torân hesâridir bil
Kuzey güney şârkdân bâtigâ, yer kurâsidâ, yoğdır divârim
Boyum dâ Türkdir, suyum dâ Türkdir, kânim dâ Türkdir, cânım dâ Türkdir
Kıpçâk ve Uyğur, Özbek ve Türkmen, Âzâr ve Qazâk, Hun ve Tâtârim
Hâdini bilsin, türlü yâvuzlâr, eri ârâkımgâ boş lâfâtâlmâs
Dindâ musilmân, imânli Türkmân, yûsek fâlâk dik şân ve veqârim
Kâfir yâvuzlâr, Türklâr qolidân, ne yingilîşlâr körgân unutmâ
Yâvlârgâ karşı, hâr tâmiridân, nârâ çıkârgây hättâ ğubârim
Düşmen eşitsin! târihdâ yâzsin! Kelgusi nâsli, bolsin hâbârdâr!
Song tâmçi kânim, bu yergâ, çindir bu sözim, çindir qarârim
Tüşünmâ bir kün, zulmiñ qolidân, bu yerni sengâ berib ketârmân
Bu boş hıyâlni, çıkar miyeñdân, bu yer beşiğim, bu yer mâzârim!
“Khânkeldi” yâzdim, yürek tubidân, bir neçâ bâytni, âtâb elimgâ
Bir kün ketârmân, otkânlârimdik, Türklârgâ qâlsin bu yâdgârim.*

Kökçe ve Ceyhun “Gökçe ve Ceyhun”

Özbek Türkçesiyle kaleme aldığı ve 2022'nin başlarında yayınlanan *Kökçe ve Ceyhun* adlı roman Afganistan'da yaşayan cesaretli bir Türk kızının hikâyesini anlatmaktadır. Khangel'di, bu romanıyla Afganistan'da yaşayan Türk kadınlarının kendi diline, kültürüne, kimliğine ve haklarına sahip çıkmak için toplumdaki batıl inanç ve baskılara rağmen ne büyük mücadeleler verdiğini, her nefeslerinde cinsiyet ayırım-

cılığı dolayısıyla türlü türlü sıkıntılara göğüs gererek ilerleyişlerini aksettirmektedir. Bu romanda bir Türk kıızı olan Gökçe'nin köy okulundan başlayıp şehre uzanan eğitim hayatını ele almaktadır. Gökçe'nin köyünde eğitim dili Farsça olduğundan çoğu sınıf arkadaşı altıncı sınıfa kadar sadece dil öğrenmekle meşgul olup, daha sonra aileleri tarafından okuldan alınarak evlendirilir. Ailelerinde dil öğrenemediği düşünülen bu kız çocukları, köy gelenekleri gereği evlenme çağına gelmiştir. Gökçe, her geçen sene bir bir eksilen sınıf arkadaşlarının küçük yaşta evlenmesine şahit olur ve nedenini aramaya başlar. Birçok araştırma yapıp derin düşüncelere daldıktan sonra şöyle bir sonuca varır: "Kendi dilimizde eğitim alabilseydik, onlar da benim gibi yüksek hayaller kurar ve evlendirilmeye zorlanmazlardı." Gökçe bundan yola çıkarak herkesin ana dilinde eğitim almasını ister ve Özbek Türkçesiyle eğitim alma sevdasına tutulur. Öğretmen olup tüm köy kızlarının eğitimi için çalışmayı amaçlar. Daha sonra üniversitede Özbek Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitim almaya başlar.

Khangeldi, bu romanında sadece kadının gücü ve ana dilin önemi hakkında değil, aynı zamanda Afganistan'daki birçok önemli konu üzerinde de durur. Eserde Türk kadınının ne kadar güçlü ve akıllı olduğu bir kez daha gözler önüne serilir. Ona göre en güzel şeyler, kadın elinin değmesiyle değer kazanır.

Aminullah Nail Khangeldi'nin ayrıca basım aşamasında olan *Oқиған Қизга Јаду Іşлемес* adlı bir romanı ile bitirmek üzere olduğu ve deneme türünde kaleme aldığı *Nail'iniñ Günligi* adlı eserlerinin olduğu da bilinmektedir. Khangeldi'nin Türkçe şiirleri de vardır ancak onları henüz bastırılmamıştır.

Sonuç

Khangeldi, Özbek Türkçesiyle yazmaya gönül vermiş dilsever bir gençtir. Deneme, şiir ve roman türünde eserleri mevcuttur. Afganistan Türklerinin ilk yerel romanını kaleme alan yazar olarak Afgan Özbek edebiyatı tarihinde özel bir yer edinmiştir. Özellikle *Türkistân Bayramı Ergenekun* adlı romanı yalnızca bir destan olmayıp, aynı zamanda Afganistan'daki Türklerin kendi kültürünü, tarihini, gelenek ve göreneklerini öğrenebilecekleri değerli bir kaynak mahiyeti de taşımaktadır. Onun eserleri, okurlarında Türklük duygusunu ve Türklerin birlik olma hissini uyandırır. Khangeldi, ana dilinde yazmak isteyen Türk gençlerini eserleri ve ifadeleriyle teşvik eden bir Türk milliyetçisidir.

Khangeldi'nin eserleri, ayrıca Özbek Türkçesinin unutulmaya yüz tutmuş söz varlığını barındıran bir hazine sandığı niteliğindedir. Eserlerinde Farsça ve Arapça gibi yabancı dile ait sözcüklerin yerine Türkçenin öz kaynaklarına başvuran, ana dilinde yer almayan sözcüklerin yerine ise Türkçenin diğer lehçelerinin söz varlığına yönelen Khangeldi'nin fikirde olduğu kadar dilde de milliyetçi bir kimliğe sahip olduğu görülür. Onun bu tutumunun ardında *Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün* "En büyük hayalim, Ankara'da basılan bir gazetenin, Türkiye'den Uygurlara kadar tüm Türkler tarafından okunup anlaşılmasıdır." sözünün etkisi olsa gerektir. O, eserlerini her Türk tarafından anlaşılmasını arzu ederek kaleme alır. Bu Türk milliyetçiliği şuuruyla kaleme aldığı eserlerinin söz varlığını oluştururken, günümüzde yabancı dillerin etkisi altında kalan Türkçenin tarihî söz hazinesini gençlerin zihnine âdeta kazıyarak onları "uyandırma" isteği ve eserlerinde Türk gençlerini Türkçe ile bir araya getirme bilinç ve gayretinden ileri gelir. Zira o Türklerin yaşadığı tüm coğrafyalarda Türkçeyi Ali Şir Nevai misali "yek kalem eyleme" sevdasındadır.

24 Ağustos 2021 itibarıyla Afganistan İslam Cumhuriyeti'ni ele geçiren Taliban'ın ilk icraatlarından biri Özbek Türkçesini resmî dil statüsünden çıkarmak olmuştur. Khangeldi'nin bu anlamda Özbek Türkçesinin, Türk dil ve kimliğinin korunması adına kaleme aldığı eserler, gelecek nesiller için çok büyük bir ışık olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - S.E.; Tasarım - S.E.; Denetleme - S.E.; Kaynaklar - F.İ.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - F.İ., S.E.; Analiz ve/veya Yorum - F.İ., S.E.; Literatür Taraması - F.İ., S.E.; Yazıyı Yazan - F.İ., S.E.; Eleştirel İnceleme - S.E.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - S.E.; Design - S.E.; Supervision - S.E.; Resources - F.İ.; Data Collection and/or Processing - F.İ., S.E.; Analysis and/or Interpretation - F.İ., S.E.; Literature Search - F.İ., S.E.; Writing Manuscript - F.İ., S.E.; Critical Review - S.E.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declare that this study had received no financial support.

Kaynaklar

Aminyar, S. N. (2015). *Özbek Edebiyatı Tarihi*. Kabil.

Khangeldi, A. N. (2017). *Türkistân Bayramı Ergenekun*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.

Khangeldi, A. N. (2020). *Şe'r Kıvamıde*. Mezar-ı Şerif: TiTaTo Tahkikat Merkezi.

Khangeldi, A. N. (7 Mayıs 2021). Kişisel Görüşme.

Yarqin, S. (2013). *Yıldızlar Eziden - Özbek Yaş Şairleri-*. Kabil.

BBC. (2020). جایگاه زبان از یکی در افغانستان؛ از گذشته محروم تا تجلیل آن در سطح ملی. <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-54613735>

Structured Abstract

In the study, it is aimed to introduce Aminullah Nail Khangeldi and his works. Khangeldi, the first novelist of the Uzbek Turks of Afghanistan, who is also known as a doctor and poet in addition to being a writer. The main questions of the research problem are determined as "Who is Aminullah Nail Khangeldi? Which works did he write? What subjects did he focus on in his works? What is the importance of his works?". These problem questions were created on the basis of the necessity of scientifically addressing the works of an Uzbek writer who tries to preserve the language of the Uzbek Turks living in the Islamic Republic of Afghanistan, which is tried to be forgotten, in terms of artistic, literary, cultural and especially vocabulary and introducing them to the scientific world.

In this study, all published works of Aminullah Nail Khangeldi were examined. The author, with his works, reveals the life and belief elements, traditions and customs of the Uzbek Turks, who are trying to be forgotten and corrupted to the people, who live in the geography known as Southern Turkestan by the definition of the people of the region today, and thus transfers them to the next generations. "Turkistan Bayramı Ergenekon" written by Khangeldi is not only the first novel of Uzbek Turks living in Southern Turkestan, but also an important work in terms of novel-loving Uzbek and Turkmen youth gaining a love of reading novels in their native language and protecting their language and culture at a time when they are struggling for existence. With these aspects, his works are a source of data for different disciplines such as history, sociology, philosophy as well as folklore, grammar and linguistics. The study makes a great contribution to the field in terms of introducing these works and the author to the scientific world.

Khangeldi's works named "Türkistân Bayramı Ergenekun, Şe'r Kıvamıde, Renc-name, Derd-i Aşk, Kökçe ve Ceyhun", which he wrote in the genre of poetry, essay and novel, were analyzed with the document analysis technique of the qualitative research method. In addition, the study was supported by an interview with the author.

Today, Uzbek Turks living in Afghanistan do not have the opportunity to receive education in their mother tongue. When the events in the region in the last year are evaluated, it has been tried to ignore the ties between the Turks living in the country and to make them forget their identities by ignoring the quality of Uzbek Turkish as Afghanistan's 3rd mother tongue. With his works, the author sheds light on a period when women were deprived of their freedom to receive education, people could not receive education in their mother tongue, were deprived of institutions providing education in their own language and were forced to learn another language, and makes the voice of the Turkish people living in the region heard to the whole world.

In this respect, the works he wrote are valuable in that they reflect the effects of the events in the region on the people in a realistic way. The foundations of today's events were laid long ago, the stages of the assimilation process for the Turkish people living in the region, and even the way in which the identity of a nation was tried to be destroyed, are detailed in the author's works called Turkistan Bayramı Ergenekon. He especially gave place to the fact that the people were deprived of the right to education of women and left them ignorant. His rebellion against all these events constitutes the common element of his works. In the author's own words, language also means identity for the nation. The author, who has a strong linguistic awareness, considers this contribution to Turkish culture as a 'national debt' according to his own abilities.

Aminullah Nail Hangeldi is a multi-faceted writer who takes care to write his works in Uzbek Turkish, is a linguist and has linguistic awareness. He has a special place in the history of Afghan Uzbek literature by writing the first local novel of the Southern Turkestan Turks living in Afghanistan. His novel "Türkistân Bayramı Ergenekun" is a source for the fact that "Ergenekon" is not only the name of an epic, but also a symbol of customs, traditions, history, culture, civilization and existence for Turks. His works awaken the sense of Turkishness and the consciousness of unity among the Turks. Khangeldi is a Turkish nationalist who encourages Turkish youth who want to write in their native language with his works and expressions. His works are a treasure that contains the forgotten vocabulary of Uzbek Turkish. The writer, who has a national language consciousness, refers to the Turkish resources instead of the words belonging to foreign languages such as Persian and Arabic in his works, and prefers to turn to the resources of the vocabulary of other Turkish dialects for the words that are not in his mother tongue. In this respect, he embodies the national consciousness and consciousness in Khangeldi's idea with his language. Gazi Mustafa Kemal Atatürk's "My biggest dream is that a newspaper published in Ankara is read and understood by all Turks, from Turkey to Uyghurs" statement must have had an effect behind his attitude. He writes his works with the desire to be understood by every Turk. The basic idea in the formation of the vocabulary of the works he wrote with this Turkish national consciousness was shaped by awareness and effort to turn to the historical and contemporary sources of Turkish. Because he wants to combine Turkish in a single written language, like Ali Şir Nevai, in all geographies where Turks live.

As of August 24, 2021, one of the first actions of the Taliban, which took over the Islamic Republic of Afghanistan, was to remove Uzbek Turkish from the status of an official language and to impose restrictions on women in many areas such as social, political and education. In this sense, the works written by Khangeldi for the preservation of Turkish, Turkish identity in Afghanistan will be a great light for future generations. His works are not only comparative text linguistic studies, language and literature studies but also cultural anthropology, philosophy, sociology, etc. Interdisciplinary studies can also be done.